

**ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ:
РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ**

рік – є найгіршим. Починаючи з 2010 року в машинобудуванні можна побачити позитивну тенденцію щодо поступово нарощення обсягів реалізованої продукції, але в 2012 році загальний обсяг реалізованої продукції машинобудівних підприємств не досяг рівня 2011 року. Якщо такими темпами буде і далі продовжуватись реалізація продукції машинобудівної галузі, то ми побачимо спад виробництва. Зниження попиту на продукцію машинобудівного комплексу свідчать про такі негативні показники за останній час.

На підставі проведеного аналізу машинобудівної галузі України за 2007- 1 півріччя 2013 рр. можна зробити відокремлену характеристику інноваційного розвитку за показниками відображеним в таблиці 5.

Таблиця 5

Інноваційний розвиток машинобудівних підприємств України

Сучасний стан	Тенденції розвитку	Перспективи розвитку
- не розвинена інфраструктура внутрішнього ринку; - замала підтримка держави, хоч і відбулось за останній час зростання цього показника; - фінансові результати від діяльності низькі для сьогоднішнього; - низький рівень конкурентоспроможної продукції; - брак власних коштів на впровадження інновацій; - зосередження на впровадженні тільки інноваційної продукції та процесів; - слабка законодавча підтримка; - зниження попиту на вітчизняну продукцію; - замала кількість інноваційно-активних машинобудівних підприємств	З 2007-2008 рр. спостерігається зростання виробництва та впровадження інновацій. У 2009 році спостерігається зниження по всім показникам, що вказує на кризові явища в економіці. З 2010 - 1 півріччя 2013 рр. відбуваються коливання, з можливістю спаду виробництва.	Впровадження внутрішньогосподарських та макроекономічних механізмів: - зростання показників ефективності; - впровадження інновацій; - розвиток матеріально-технічної бази; - зростання конкурентних переваг; - інвестиційна привабливість та інше.

Висновок. Отже, проаналізувавши машинобудівну галузь були виявлені недоліки в цій сфері. На сьогоднішній день машинобудівні підприємства України мають слабкі позиції на ринку інновацій. Починаючи з 2009 року на інноваційну діяльність машинобудівних підприємств вплинула економічна криза, яка призвела до витіснення вітчизняних виробників з їх сегментів ринку, втрату конкурентоспроможності продукції, зменшення кількості інноваційно-активних машинобудівних підприємств, зниження фінансового результату від діяльності, неможливості вчасно оновлювати техніко-технологічну базу, зниженню інвестиційної привабливості. В останні роки хоч і можна побачити деякі зміни в інноваційній сфері, але цього не достатньо для досягнення максимальної віддачі від впровадження інновацій та поставлених цілей. Тому дуже важливо, щоб більш значну увагу почало приділяти держава за для поліпшення структури ресурсного потенціалу машинобудівних підприємств, на вигідних умовах співпрацювати з зарубіжними підприємствами, обмінюватися досвідом, робити розширення асортименту продукції із зосередженням на якості. Інноваційна перебудова машинобудівних підприємств повинна складатись з розвитку високотехнологічних напрямів, концентрації ресурсів які вже існують в конкурентоздатних галузях науково-технічного прогресу. Будь-яка підтримка та розвиток машинобудівних підприємств зближить їх до світових вимог та покращить технологічну структуру. Отже, впровадження інновацій є важливим дійством для виходу з економічної кризи та підвищення міжнародної конкурентоспроможності не тільки економіки, але і її галузей, в тому числі машинобудування.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Мельник О. Г. Фінансовий потенціал машинобудівного підприємства: сутність та індикатори оцінювання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/Portal/natural/VNULP/Menegment/2007_606/08.pdf
2. Фінансові результати діяльності підприємств за видами промислової діяльності [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
3. Романко О.П. Чинники формування конкурентоспроможності машинобудівного підприємства // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – №3. – С. 113–125.
4. Фінансування інноваційної діяльності [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
5. Частка машинобудівних підприємств, що впроваджували інновації впродовж останніх трьох років [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
6. Частка інноваційно-активних підприємств за видами промислової діяльності [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
7. Обсяги реалізованої промислової продукції [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

СТРАТЕГІЇ ГЕОЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ МІЖНАРОДНИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Костенко Н.В., к.е.н., доцент кафедри зовнішньоекономічної діяльності підприємств Донецького національного технічного університету (Україна)

Костенко Н.В. Стратегии геоэкономического развития Украины в контексте международных интеграционных процессов

В статье обоснована объективная необходимость интеграционных процессов в современных условиях глобализации. Предложен геоэкономический подход к участию стран в интеграционных группировках. Автором выявлены топологические признаки европейской и евразийской концепций интеграции в организационно-правовой и торгово-экономической сферах. С помощью матричного метода определены стратегии геоэкономического развития Украины в интеграционных процессах. На основе данных TradeMap рассчитаны индексы выявленных сравнительных преимуществ (RCA) и индекса выявленных симметричных сравнительных преимуществ (RSCA) для Украины за 2012 по различным интеграционным векторам. Проведен сравнительный анализ участия Украины в мировой экономике и в интеграционных группировках по товарным группам от 01 до 97 по HS 2012. Выявлены предполагаемые барьеры в реализации Украиной стратегий геоэкономического развития по различным интеграционным векторам. На основании разработанных матриц предложены направления стратегического сотрудничества для Украины с 01 по 97 товарным группам с учетом национальных интересов.

Ключевые слова: интеграция, интеграционная группировка, стратегия, геоэкономическое развитие, матричный метод, топологические признаки, концепция интеграции.

Костенко Н.В. Стратегії гео економічного розвитку України в контексті міжнародних інтеграційних процесів

В статті обґрунтована об'єктивна необхідність інтеграційних процесів в сучасних умовах глобалізації. Запропонован гео економічний підхід до участі країн в інтеграційних угрупованнях. Автором виявлені топологічні ознаки європейської та євразійської концепцій інтеграції в організаційно-правовій та торговельно-економічній сферах. За допомогою матричного методу визначені стратегії гео економічного розвитку України в інтеграційних процесах. На основі даних TradeMap розраховані індекси виявлених порівняльних переваг (RCA) та виявлених симетричних порівняльних переваг (RSCA) для України за 2012 рік по різних інтеграційних векторах. Проведено порівняльний

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ: РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ

аналіз участі України в світовій економіці та в інтеграційних угрупованнях по товарним групам від 01 до 97 за HS 2012. Виявлені можливі бар'єри в реалізації Україною стратегій гео економічного розвитку по різних інтеграційних векторах. На основі розроблених матриць запропоновані напрями стратегічної співпраці для України з 01 по 97 товарних групах з урахуванням національних інтересів.

Ключові слова: інтеграція, інтеграційне угруповання, стратегія, гео економічний розвиток, матричний метод, топологічні ознаки, концепція інтеграції.

Kostenko N., Geo-economic development strategies of Ukraine within international integration processes

The article grounds the objective need for integration processes in current globalized environment. Geo-economic approach to the participation of countries in integration groups was proposed. The author reveals the topological features of European and Eurasian concepts of integration in legal, organizational, economic and trade areas. Using the matrix method author defined geo-economic development strategy of Ukraine in the integration processes. Basing on TradeMap data author calculated Revealed Comparative Advantage index (RCA) and Revealed Symmetric Comparative Advantage index (RSCA). These calculations were made on various integration vectors for Ukraine over 2012. The article also provides a comparative analysis of Ukraine's participation in the global economy and integration groupings by product groups from 01 to 97 in terms of HS 2012. Author estimated barriers for Ukraine to implement its geo-economic development strategies for various integration vectors. Basing on developed matrices author proposed areas of cooperation for commodity groups from 01 to 97 according to Ukrainian national interests.

Keywords: integration, integration grouping, strategy, geo-economic development, the matrix method, topological features, integration concept.

Постановка проблеми дослідження. Світова економічна реальність формується у відповідності до особливостей просторового виміру положень країн в загальному контексті глобалізації. Протиріччя глобалізаційних процесів викликали необхідність врахування національних інтересів у гео економічній площині. В умовах коли країна активно співпрацює на глобальному ринку, актуальним постає питання щодо вибору векторів розвитку, які одночасно забезпечать збереження суверенітету та посилення конкурентоспроможності.

Глобалізаційні процеси в їх динамічному протиріччі створюють додаткові, раніше невідомі обставини, без урахування яких державі неможливо досягти успіху в глобальній конкуренції. Тому визначення гео економічних координат розвитку країни та інтеграційних векторів, умов та чинників орієнтування в гео економічному просторі обумовлюють актуальність дослідження.

Аналіз останніх досліджень. Питанням визначення інтеграційних векторів України в наукових колах приділяється багато уваги. У наукових дослідженнях, присвячених національним інтеграційним інтересам України, А.Поручник визначає дані напрямки як європейський і євразійський [1, с. 257-261], А. Філіпенко також пропонує бігравітаційну модель [2, с.11]. Національним інститутом стратегічних досліджень визначені стратегії розвитку України щодо імпортозаміщення. Пріоритети політики імпортозаміщення визначаються за результатами аналізу частки продукції окремих галузей вітчизняної промисловості у структурі внутрішнього споживання, а також аналізу галузевої, географічної і продуктової структури імпорту промислової продукції [3, с.5]. На відміну від вказаних досліджень автор пропонує поєднати в одній методичці: просторовий вимір за інтеграційними векторами та аналіз позицій товарних груп за видами стратегій.

Метою даної статті є визначення стратегій гео економічного розвитку України за європейським, євразійським та чорноморським векторами співпраці за товарними групами HS 2012.

Виклад основного матеріалу. Історія розпорядилася так, що в результаті впливу багатьох факторів кількісного та якісного характеру людство вступило в зламний період гео економічного розвитку. Аналіз сучасних гео економічних ситуацій повинен здійснюватись в історичному вимірі з урахуванням гео економічних моделей поведінки різних країн в інтеграційних процесах. Саме тому виникає прагнення світової спільноти знайти пояснення новим суспільно-економічним процесам, зрозуміти структуру нової системи взаємозв'язків країн в контексті міжнародної інтеграції.

Зони вільної торгівлі та митні союзи з одного боку, надають країнам та суб'єктам підприємництва сприятливі умови для ведення бізнесу, з іншого, загострюють конкурентну боротьбу, скорочуючи час на пристосування к новим умовам. Наявність у сучасному гео економічному просторі понад 300 регіональних угод вимагає постійного вивчення та визначення переваг та недоліків задля розробки заходів щодо подолання останніх. Усунення тарифних бар'єрів веде за собою впровадження нетарифних заходів: від антидемпінгових заходів до технічних вимог.

В настільки складній, швидко мінливій реальності, все важче жити й діяти осторонь глобалізаційних процесів, складніше урядам країн приймати правильні рішення щодо векторів та перспектив розвитку. В сформованих умовах основне питання, що постає перед кожною державою на початку XXI ст. – чи в змозі країна наразі ефективно інтегруватися й реалізувати свої конкурентні переваги в глобальному економічному просторі, забезпечивши при цьому покращення соціально-економічного стану населення та добробуту країни в цілому. Тому шлях у глобальний простір є неминучим та безальтернативним для кожного окремого економічного суб'єкта, що знайшло своє відображення у сучасних парадигмах гео економічного розвитку.

В сучасних умовах у зовнішньоекономічній стратегії Україна визначила декілька основних векторів інтеграції: західний, східний та чорноморський. Східний вектор виражає прагнення зберегти традиційні виробничі зв'язки в межах СНД (СIS). «Договір про зону вільної торгівлі з країнами СНД» ратифіковано Верховною Радою України. В напрямі західного вектору урядом у березні 2012 року було парафоровано лише частину Угоди про Асоціацію зони вільної торгівлі між Україною та ЄС. Іншим вектором є Організація чорноморського економічного співробітництва (BSEC), в якому Україна є повноправним членом з 1999 року. BSEC включає широкі сфери співпраці у форматі регіональної економічної організації, але не передбачає лібералізації торговельного режиму.

Через 20 років після здобуття незалежності, Україна повинна визначити для себе перспективи присутності у гео економічному просторі, оскільки має обмежений час задля визначення пріоритетів інтеграційного розвитку. Розглянемо європейську та євразійську моделі інтеграції задля виявлення ознак концепцій інтеграції у просторовому вимірі.

Процеси інтеграції EU із самого початку були орієнтовані на забезпечення системою політичних, правових, адміністративних та фінансових механізмів.

Вивчаючи досвід EU, Т. Ісаченко відмічає такі характерні риси європейського механізму управління:

– сполучення двох типів інститутів: міждержавних та наднаціональних. Дворівневий принцип формування сприяє підтримці балансу між інтересами окремих держав-членів та інтересами EU в цілому;

– розподіл компетенцій між інститутами EU та національними урядами. Розподіл компетенцій відбувається у наступних сферах:

а) сфери, у яких здійснюється загальна політика на рівні EU (торговельна, аграрна тощо);
б) сфери змішаної компетенції, де за окремі напрями або групи питань відповідають органи EU, а інші знаходяться у веденні національних урядів (регіональна, соціальна тощо);

в) сфери, в яких функції EU обмежуються координацією дій держав-членів та виробленням рекомендацій (макро економічна політика в галузі оточуючої середовища тощо);

– різноманіття типів рішень, які приймаються – від регламентів та директив, які є обов'язковими для виконання національними урядами та усіма учасниками інтеграції, до висновків, що мають рекомендаційний характер;

– пріоритет права EU над національним правом держав-членів, в межах, які визначаються основоположними угодами EU. Згідно документів, які регулюють торговельну політику EU, органи EU володіють практично усіма повноваженнями, у тому числі й на міжнародному рівні. Тому питання зовнішньоторговельної політики, включаючи підписання міжнародних угод, використання єдиного митного тарифу, єдиних правил визначення країни, походження товару та різноманітних процедур, у тому числі антидемпінгових, входять до компетенції наднаціональних органів Союзу. Ці компетенції закріплені у ст. 110-115 Римського договору. Тому тільки органи EU компетентні проводити торговельну політику країн-членів, обговорювати тарифні поступки та правила застосування нетарифних заходів в межах ГАТТ/СОТ [4, с.131-132].

Заради збільшення географічного простору та розширення політичного впливу, EU пішов на усвідомлене зниження досі високого

**ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ:
РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ**

середньоевропейського життєвого рівня та певну загрозу політичної дестабілізації в регіоні розширивши формат співпраці до 28 країн. В результаті відбулося відносно зниження конкурентоспроможності об'єднання за рахунок бюджетних та інших витрат на «асиміляцію» нових учасників зі значно нижчим рівнем розвитку економіки, а також вирішення проблем міграції, соціального забезпечення, етнічних питань тощо. Зі свого боку країни, які вступили до ЕУ, відчували на собі негативні наслідки розширення внаслідок нівелювання національної політики та системи адміністративного регулювання за рахунок наднаціонального рівня, значного тиску іноземного капіталу тощо.

Перехід до нового типу інтеграції – економічного союзу, поставив на мету вирівнювання економічного стану держав-учасниць Європи. В межах ЕУ наближення до параметрів ефективного розвитку стали макроекономічні критерії конвергенції. Досвід ЕУ надав практикам та вченим можливість визначити механізми поглиблення інтеграційних процесів. Топологічні ознаки європейської концепції інтеграції узагальнені у табл.1.

Таблиця 1 – Топологічні ознаки європейської концепції інтеграції

Топологічні ознаки концепції	Фактичний стан розвитку
Організаційно-правова сфера	
інституціональний механізм розподілу компетенцій	Побудова сильних наднаціональних органів за принципом багаторівневого управління кожний орган має чітко обмежені повноваження
правові процедури сфери співпраці	пріоритет права ЕУ над внутрішнім правом країн спільна бюджетна, торговельна, антидемпінгова, енергетична політика, охорони навколишнього середовища тощо
ключова проблема співпраці	відсутність централізації та єдності в податковій та соціальній політиці країн
Торговельно-економічна сфера	
стратегія інтеграції макроекономічна конвергенція	асиметрична - концепція «різних швидкостей» глибока конвергенція за означеними макроекономічними критеріями, які доволі складно виконувати одночасно всім країнам
рівень розвитку продуктивних сил	низький рівень конкуренції на внутрішньому ринку, внаслідок усунення конкурентів шляхом виплат субсидій та закриття підприємств
стан лібералізації торговельних відносин	високий рівень лібералізації та уніфікації торговельної політики

Розроблено автором на основі даних:

1. Стрежнева М.В., Прохоренко И.Л. Управление экономикой в Европейском Союзе: институциональные и политические аспекты. – М.: ИМЭМО РАН, 2013. – 155 с.
2. Исаченко Т.М. Торговая политика Европейского Союза [Текст] / Т.М. Исаченко; Гос. ун-т. – Высшая школа экономики. – М.: Изд. дом Гос. ун-та – Высшей школы экономики, 2010. – 395 с.

За даними Національного інституту стратегічних досліджень, поглиблена зона вільної торгівлі передбачає не тільки скасування митних тарифів на торгівлю товарами, а й лібералізацію торгівлі послугами та приведення регуляторного середовища України у відповідність з європейським, а саме:

- впровадження нульових тарифів;
- суттєве обмеження нетарифних бар'єрів у торгівлі товарами через гармонізацію або взаємне визнання технічних стандартів;
- приведення у відповідність політики щодо конкуренції, корпоративного управління та внутрішнього регулювання ринків принципам, які існують в ЕУ, а також до окремих стандартів охорони довкілля;
- надання потрібного супроводження включаючи технічну допомогу, інвестиції в інфраструктуру, навчання та тренінги [5, с. 3-6].

Україна на шляху до ЕУ повинна враховувати високі вимоги до показників макроекономічної конвергенції, пристосувати внутрішній ринок до технічних регламентів та норм ЕУ. Укладання Угоди про Асоціацію України з ЕУ про зону вільної торгівлі є вирішальним кроком в цьому напрямі, який потребує ретельного аналізу та моніторингу позицій галузей у новому форматі співпраці.

Розкриваючи характер інтеграції у євразійському просторі, слід відзначити їх складний характер щодо небажання Росії в якості інтеграційного ядра перерозподіляти функції пропорційно участі кожної з країн. Першу спробу після розвалу Радянського Союзу щодо інтеграції було зроблено вже в 1991 році, в результаті швидкість нав'язування «нових норм» стала гальмом у просуванні взаємовідносин у подальшому.

Перші кроки по створенню CIS у 1992-1994 роках виходили далеко за рамки класичної схеми інтеграції, адже одразу у документах було задекларовано створення «економічного союзу», який потім було переведено у формат «зони вільної торгівлі». Отже, із самого початку створення об'єднання занадто висока планка щодо формату інтеграції злякала політиків, але в цілому, завдання Співдружності мали суто практичний характер. Таке нехтування логікою інтеграційного процесу призвело одразу до нівелювання торговельних відносин країн, які й досі мають низьку частку внутрішньої торгівлі.

Зона вільної торгівлі в межах CIS передбачала здійснення комплексу заходів, спрямованих на:

- створення вигідної для всієї Спільноти інтегрованої системи, яка заснована на вирішенні спільних завдань національних економік держав-учасниць CIS, їх взаємодоповнюваності, яка ґрунтується на колективних зусиллях по захисту власних ринків, а також об'єднання ресурсів задля їх успішного розвитку;

- подолання наявних відмінностей у торгово-економічних відносинах, гармонізацію зовнішньоекономічного та митного законодавства, поетапну відміну вилучень з режиму вільної торгівлі, введення єдиного порядку стягнення непрямих податків за принципом «країни призначення», введення взаємовигідних умов для переміщення вантажопотоків, здійснення транзиту товарів та послуг;
- введення ефективного механізму платіжно-розрахункових відносин, усунення нееквівалентності товарообміну;
- проведення погодженої структурної політики, залучення господарчих суб'єктів до інтеграційних процесів, в тому числі шляхом формування транснаціональних корпорацій та фінансово-промислових груп;
- створення спільних ринків товарів та послуг (аграрного, енергетичного, ринку наукоємних технологій, ринку машинобудівної продукції), просування на ринки третіх країн продукції спільного виробництва;
- активізація міжрегіональної та прикордонної співпраці [6, с. 79-80].

Однак, інтеграційна ідеологія CIS, яка була сформована на початку 90-х років, не була підтримана реальними кроками щодо співпраці. Російська Федерація не ратифікувала цей договір. Розвал Радянського Союзу, прагнення кожної країни щодо отримання політичної незалежності наклали свій відбиток на процеси розбалансування економіки та як наслідок падіння зовнішньоторговельного обороту між країнами. Час показав, що неможливо було так охайно відноситися до налагоджених десятилетиями роками коопераційних зв'язків, але політична воля переважала над економічними інтересами.

Незбалансованість механізму співвідношення сил, що пред'являють попит та пропозицію на регіональну інтеграцію, багато в чому пояснюють невдачу в інтеграційному будівництві на пострадянському просторі. Досвід діяльності CIS показує, що в'язість інтеграції у більшій мірі визначається слабкою активністю ринкових господарчих суб'єктів при взаємодії на мікрорівні та надмірною орієнтацією на розвиток міждержавних зв'язків. Серйозним стримуючим фактором виступає також неготовність, а в ряді випадків й нездібність політичного керівництва багатьох країн – партнерів по Співдружності передати окремі повноваження на наднаціональний рівень, що

**ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ:
РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ**

ставит під сумнів перспективність повномасштабного інтеграційного процесу у регіоні [7, с. 17]. Про це свідчить сучасний результат – «Договір про зону вільної торгівлі з країнами СНД», який чинний з 2012 року, на сьогодні ратифікували уряди лише Російської Федерації, Білорусі та України. Топологічні ознаки євразійської концепції інтеграції наведено у табл. 2.

В умовах інтеграційних процесів дослідження стратегічних орієнтирів та національної моделі реалізації торговельної політики при укладанні регіональних торговельних угод України залишається постійно актуальним задля моніторингу позицій галузей. Визначення характеру потреб національного бізнесу допоможе виявити пріоритетні вектори співпраці при прийнятті рішень урядом. Врахування в рамках інтеграційних моделей інструментів торговельної політики потребує визначення впливу міжнародних інтеграційних угруповань на формування стратегій гео економічного розвитку країн.

Таблиця 2 – Топологічні ознаки євразійської концепції інтеграції

Топологічні ознаки концепції	Фактичний стан розвитку
Організаційно-правова сфера	
механізм управління	складна система міждержавних та міжурядових органів
розподіл компетенцій	централізація компетенцій та повноважень в одному наднаціональному органі
процедури прийняття рішень	утворення складної правової бази щодо узгодження та прийняття рішень
Торговельно-економічна сфера	
стратегії інтеграції	гнучкий характер режимів РТУ, який передбачає глибшу інтеграцію
макроекономічна конвергенція	передбачає зростання ВВП в 1,5 рази
рівень розвитку продуктивних сил	створення спільних ринків товарів та послуг: в першу чергу аграрного та енергетичного
стан лібералізації торговельних відносин	лібералізація тарифних заходів, винятки по окремих продуктах, можливість використання нетарифних бар'єрів
ключова проблема співпраці	розгортання відцентрових і доцентрових процесів у торговельних взаємовідносинах країн, нашіарування різних за форматом інтеграційних угруповань: ЄС, ЄвразЕС, Митний Союз, СНД

Розроблено автором на основі даних:

1. Косикова Л.С. Несостоявшаяся интеграция, или почему России не удается объединить страны СНГ // Мир перемен (международный научно-общественный журнал). – 2004. – № 1. – С. 108-123.
2. Алчинов В.М. СНГ-Россия-Евросоюз. Проблемы и перспективы интеграции / В.М. Алчинов; Диплом. акад. МИД России, Ин-т. актуал. междунар. проблем. – М.: Восток-Запад, 2008. – 220, [4] с.

Просторова логіка інтеграційних процесів не має сенсу без дослідження та аналізу галузевої складової. У дослідженнях D. Wottall [8, сс. 221-368] проведено аналіз галузевої структури країн ЄС та СНД й виявлені обмеження у виробництві. Авторський підхід у визначенні стратегій гео економічного розвитку ґрунтується на матричному підході. На основі даних TradeMap розраховані індекси виявлених порівняльних переваг та виявлених симетричних порівняльних переваг, які опущені в статті із-за значного обсягу, побудована порівняльна матриця визначення стратегій гео економічного розвитку України за 2012 рік у співпраці з ЄС, СНД, Митним Союзом, ОЧЕС, яка наведена у табл. 3.

Таблиця 3 – Порівняльна матриця визначення стратегій гео економічного розвитку України за 2012 рік

Квал-ранги	Види стратегій	Україна у світовій економіці	Україна та ЄС-28	Україна в ОЧЕС	Україна та Митний Союз	Україна в СНД
I	Стратегія експортної експансії	10,12,15,18,2526,28,31,72,86	10,12,15,23,26,31,44,72,86	02,04,15,18,22,46,48,49,69,7386,88	18,20,23,28,48,81,86,88,89	18,19,25,28,7281,86
II	Стратегія експортної спеціалізації	04,11,17,19,2023,24,32,44,4869,73,81	20,25,28,32,35,41,43,62,63,73,81,88,89	07,11,12,16,17,19,20,21,23,24,25,26,28,32,33,34,38,39,45,66,68,70,72,81,83,84,85,90,94,95	07,11,12,15,17,19,21,22,25,29,30,32,34,46,49,57,63,66,69,72,73,75,83,84,85,94	04,11,15,16,17,20,21,22,23,2444,48,49,69,7374,94
III	Стратегія експортної орієнтації	07,08,14,21,2227,34,35,36,4149,62,68,70,8393	08,14,17,36,64,85,94,95	10,29,30,31,36,44,56,59,64,79,82,87	02,04,05,08,10,24,33,38,39,44,56,59,61,68,70,82,90,95	02,12,26,34,3639,56,57,59,66,68,70,83,84,8588,89
IV	Стратегія міжгалузевого співробітництва	02,29,33,39,5657,63,64,74,7884,85	07,11,18,19,27,42,48,61,68,70,74	06,09,27,35,65,67,80,97	03,13,14,35,40,41,64,67,97	05,07,10,27,3133,38,40,41,5176
V	Стратегія індустріалізації або емуляції	16,38,43,59,6176,79,88,94,97	05,21,29,33,46,53,58,60,65,69,76,78,83	05,08,40,41,57,63,74,96	16,42,60,71,76,87,92	30,61,63,90,95
VI	Стратегія імпортозаміщення або імпорту продукції	01,03,05,06,0913,30,37,40,4245,46,47,50,5152,53,54,58,6065,66,67,71,7580,82,87,89,909,92,95,96	01,02,03,04,06,09,13,16,22,24,30,34,37,38,39,40,45,47,49,50,51,52,54,55,56,57,59,66,67,71,75,79,80,82,84,87,90,91,92,96,97	01,03,13,14,37,42,43,47,50,51,52,53,54,55,58,60,61,62,71,75,76,78,89,91,92	01,06,09,26,27,31,36,37,43,45,47,50,51,52,53,54,55,58,62,65,74,78,79,80,91,96	01,03,06,08,0913,14,35,37,4243,45,46,47,5052,53,54,55,5860,62,64,65,6771,78,79,80,828,7,91,92,96,97

Розраховано автором на основі даних TradeMap

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ: РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ

Матричний підхід передбачає розподіл експорту товарів по товарних групах від 01 по 97 за Гармонізованою системою HS 2012 у 6-ть квадрантів, які визначають стратегії: експортної експансії, експортної спеціалізації, експортної орієнтації, міжгалузевого співробітництва, індустріалізації або емуляції, стратегії імпорту або імпортозаміщення.

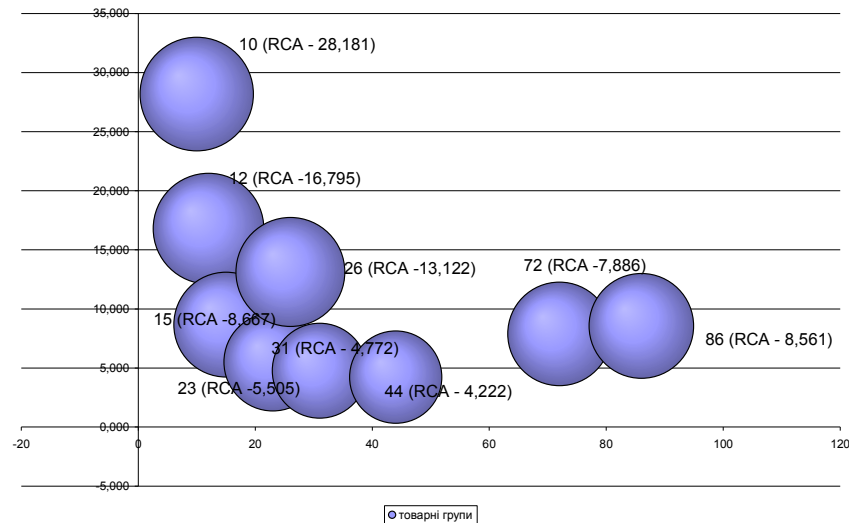

Рис. 1 Позиції товарних груп в стратегії експортної експансії України з ЄС за 2012 рік

Розраховано та розроблено автором

За даними табл. 3, бачимо, що Україна має потужний потенціал експортної експансії як у світовій економіці в цілому, так і за кожним з інтеграційних векторів. Особливо слід відзначити галузі машинобудування, а саме 86 товарна група – залізничні вагони, 88 – літальні апарати, та сільськогосподарську продукцію і продукти харчування з 01 по 24 товарні групи. Позиція Україна у світовій економіці за 88 товарною групою (V-й квадрант) потребує індустріалізації в галузі літакобудування та емуляції кращого світового досвіду у зниженні питомої витрати палива.

Таблиця 4 – Результати обчислення SMART-моделі Україна-Німеччина

Код	Сума торгівлі на 1000 USD	Зв'язана ставка мита	Діюча ставка мита	Новий рівень мита	Еластичність попиту на імпорт	Ефект розширення торгівлі на 1000 USD
010391	6,277.001	15	5	0	0.4922705	147.142
020311	14,562.980	12	12	0	12.62437	19,698.050
020329	23,808.390	10	10	0	3.169101	6,859.199
020641	4,831.062	10	10	0	5.259229	2,309.788
020649	1,802.027	10	10	0	0.5829771	95.504
020712	5.164	12	12	0	0.3394786	0.188
020714	11,228.810	10	10	0	0.9994567	1,020.246
020727	3,964.674	5	5	0	0.7375686	139.249
040640	2,269.298	10	10	0	0.9592618	197.896
060290	3,542.335	15	13.63	0	1.147951	487.971
090121	17,104.310	5	5	0	1.129598	920.047
110412	2,620.111	15	15	0	0.0589699	20.153
120910	24,348.260	5	5	0	0.9787927	1,134.853
160232	4,578.028	15	15	0	1.332918	795.931
170490	3,868.139	10	10	0	0.9198112	323.451
180690	5,574.812	10	10	0	0.8423779	426.918
190590	4,467.401	10	10	0	0.9004663	365.704
200819	3,444.761	15	7.14	0	1.331734	305.834
210111	96,662.690	8.75	8.33	0	0.9327362	6,935.445
230990	1	9.52	9.52	0	1.098377	1,426.530
240120	20,328.900	1	1	0	1.116041	224.633

Розраховано та розроблено автором за допомогою WITS

У співпраці з ЄС в реалізації стратегій експортної спеціалізації та експортної орієнтації присутня достатньо обмежена кількість товарних груп. Ця позиція чітко вказує на невідповідність українського експорту європейським стандартам, наявність високих митно-тарифних обмежень та нетарифних бар'єрів. При реалізації стратегії міжгалузевого співробітництва, слід звернути увагу на 07 товарну групу – овочі та рослини, що свідчить про необхідність підвищення врожайності цих культур. У виробництві готової продукції 11 – продукція борошно-круп'яної промисловості, 18 – продукція з какао (шоколад та вироби з нього), 19 – продукція із зернових культур потребують адаптації підприємств до нових технічних регламентів. В стратегії міжгалузевого співробітництва слід виокремити 27 товарну групу (енергетичні матеріали) де Україна є стратегічним партнером. Позиції та значення індексу виявлених порівняльних переваг товарних груп стратегії експортної експансії України з ЄС представлені на рис. 1. В реалізації стратегії експортної спеціалізації за інтеграційними векторами найбільше представлено товарних груп по країнах ОЧЕС та Митного Союзу. Найбільш представлені товарні групи в реалізації стратегії експортної орієнтації у взаємовідносинах України з Митним Союзом та країнами СНД, що чітко вказує на адресну спрямованість продукції.

В цілому, VI-й квадрант матриці чітко вказує на товарні групи, які потребують стратегії імпортозаміщення, оскільки за даними товарними групами переважає імпорт. Таким чином, матриця визначення стратегій гео економічного розвитку дає чітке уявлення, про зміни, які відбуваються у торговельних відносинах України з регіональними угрупованнями та проблеми, які виникають між партнерами. Матриця дає змогу розробляти шляхи щодо подолання проблем підприємствами та профільними міністерствами задля реалізації обраних стратегій.

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ: РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ

За даними рис. 1, серед українського експорту до країн ЄС найвищий показник індексу виявлених порівняльних переваг має 10 товарна група (зернові культури) – 28,181, 12 (насіння олійних культур) – 16,795. Основні ризики відносно цих товарних груп – це погодні умови й відповідно врожайність та якість культур. За нашими спостереженнями, протягом 2011-2012 року високі позиції в реалізації стратегії експортної експансії зберегли товарні групи: 10, 12, 15, 25, 26, 31 та 72.

Задля якісного та більш детального аналізу по товарних позиціях, необхідно визначати ефекти розширення або згортання торгівлі, що вказує на можливі вигоди або втрати на товарних ринках за географічними векторами. За допомогою бази даних WITS нами оброблена SMART-модель, а результати обчислення представлені у табл. 4.

SMART-модель за сценарієм ЗВТ «Україна-EU» побудована за результатами імпорту української продукції до Німеччини. Моделювання проведено за 6-ти значним кодом по товарних групах 01-24. Результати моделювання відображають позитивні торговельні ефекти, які отримає Україна. Ефект згортання торгівлі перевищує ефект розширення торгівлі по наступних товарних групах: 020714, 060290, 090121, 110412, 170490, 180690, 190590, 200819, 210111, 230990, 240120.

Задля формування сприятливої експортної політики Україна повинна продовжувати відпрацьовувати поступові кроки щодо створення зони вільної торгівлі та отримання подальшого статусу асоційованого членства з ЄУ. Постійний моніторинг результатів розширення та згортання торгівлі дасть змогу визначати галузям України вигоди або втрати на певних ринках.

Головний сенс інтеграційних процесів полягає в консолідації потенціалів країн в різних сферах задля перетворення його у реальний капітал завдяки адаптації до нових умов формування єдиного соціально-економічного та політичного простору. Дослідження дозволило визначити гео економічні координати розвитку міжнародної інтеграції, умов та чинників орієнтування в гео економічному просторі і адаптації країн та інтеграційних угруповань до глобального конкурентного середовища.

Висновки та перспективи наукових досліджень. При формуванні механізмів взаємодії країн-учасниць у межах регіональних угруповань необхідно враховувати принципи оптимальної та ефективної співпраці. Суверенна держава такого масштабу, як Україна, її місце та геостратегічна роль, не може залишитися осторонь сучасних світових процесів, тому що це означало б консервацію відсталості та деградацію. Інтеграційні вектори повинні враховувати інтереси різних галузей й регіонів, тому співпраця з країнами СНД, ЄС, ОЧЕС, білатеральні угоди з країнами, що розвиваються, мають для країни однакові інтереси, оскільки позитивно впливатимуть на модернізацію виробництва, розширення зовнішньоторговельних зв'язків, залучення інвестицій, впровадження сучасних інноваційних процесів. З точки зору гео економічного знання, сьогодні формуються засадничі принципи та задаються певні параметри появи нової гео економічної системи, яка буде розвиватися під впливом рушійних сил глобалізаційних процесів та національних інтересів країн. В цьому ракурсі, аналіз стратегічних позицій України за товарними групами вимагає постійного моніторингу з метою оперативного подолання торговельних бар'єрів та усунення ризиків.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Поручник А.М. Національний інтерес України: економічна самодостатність у глобальному вимірі: Монографія. – К: КНЕУ, 2008. – 352 с.
2. Филипенко А. Интеграционные перспективы Украины: бигравитационная модель [Текст] / А. Филипенко // Экономика Украины: полит.-экон. журн. – 2005. – №6. – С. 11.
3. Пріоритети політики імпортозаміщення у стратегії модернізації промисловості України. – К.: НІСД, 2012. – 71 с.
4. Исаченко Т.М. Торговая политика Европейского Союза [Текст] / Т.М. Исаченко; Гос. ун-т. – Высшая школа экономики. – М.: Изд. дом Гос. ун-та – Высшей школы экономики, 2010. – С.131-132.
5. Європейська інтеграція України: поточна ситуація, завдання та пріоритети державної політики: мат. Засідання „круглого столу” / за заг. ред. О.В. Снігір. – К.: НІСД, 2010. – С. 18.
6. Алчинов В.М. СНГ-Россия-Евросоюз. Проблемы и перспективы интеграции / В.М. Алчинов; Диплом. акад. МИД России, Ин-т. актуал. междунар. проблем. – М.: Восток-Запад, 2008. – С. 8.
7. Экономика СНГ: 10 лет реформирования и интеграционного развития / Исполком СНГ. – М.: Финастатинформ, 2001. – С. 79-80.
8. Worrall D. Revealed Comparative Advantage and Intra-Industry Trade. At the Crossroads of The European Union and The Commonwealth of Independent States. – LAP Lambert Academic Publishing, 2012. 380 p.

ГОСУДАРСТВЕННАЯ АНТИМОНОПОЛЬНАЯ ПОЛИТИКА РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ В КОНТЕКСТЕ МИРОВОГО ОПЫТА

Кравец Л.М., к.э.н., доцент, доцент кафедры международного бизнеса Белорусского государственного экономического университета, г. Минск (Белоруссия)

Никифоров А.А., Белорусский государственный экономический университет, г. Минск (Белоруссия)

Кравец Л.М., Никифоров А.А. Державна антимонопольна політика Республіки Білорусь в контексті світового досвіду.

Розглянуто сучасні тенденції антимонопольної політики в світовій економіці, вивчено основні напрямки антимонопольного регулювання в економічно розвинених країнах. Дана комплексна оцінка стану державної антимонопольної політики в Республіці Білорусь: наведені основні нормативно-правові акти, спрямовані на захист конкуренції; досліджено напрями державної антимонопольної політики; розглянуті принципи державного контролю за економічною концентрацією; показані функції Міністерства економіки як основного антимонопольного органу Білорусі. Досліджено проблеми регулювання рівня економічної концентрації в Республіці Білорусь і зроблені пропозиції щодо їх вирішення, в тому числі: опрацювання показників, що відображають доцільність укрупнення господарюючих суб'єктів; законодавче закріплення застосування індексу Херфіндаля-Хіршмана та розробка відповідних форм статзвітності; забезпечення постійного моніторингу рівня концентрації, особливо в найбільш важливих для національної економіки галузях.

Ключові слова: монополія, конкуренція, антимонопольна політика, рівень економічної концентрації, структура товарних ринків.

Кравец Л.М., Никифоров А.А. Государственная антимонопольная политика Республики Беларусь в контексте мирового опыта.

Рассмотрены современные тенденции антимонопольной политики в мировой экономике, изучены основные направления антимонопольного регулирования в экономически развитых странах. Дана комплексная оценка состояния государственной антимонопольной политики в Республике Беларусь: приведены основные нормативно-правовые акты, направленные на защиту конкуренции; исследованы направления государственной антимонопольной политики; рассмотрены принципы государственного контроля за экономической концентрацией; показаны функции Министерства экономики как основного антимонопольного органа Беларуси. Исследованы проблемы регулирования уровня экономической концентрации в Республике Беларусь и сделаны предложения по их решению, в том числе: проработка показателей, отражающих целесообразность укрупнения хозяйствующих субъектов; законодательное закрепление применения индекса Херфиндаля-Хиршмана и разработка соответствующих форм статотчетности; обеспечение постоянного мониторинга уровня концентрации, особенно в наиболее важных для национальной экономики отраслях.

Ключевые слова: монополия, конкуренция, антимонопольная политика, уровень экономической концентрации, структура товарных рынков.

Kravets L, Nikiforov A. State Antimonopoly Policy of the Republic of Belarus in the context of international experience.